

географічних кордонів країн, а ефективно розкриття корупційних схем та притягнення винних до відповідальності можливо лише в рамках міжнародного співробітництва.

Список бібліографічних посилань

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 24.09.2019).

2. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах : від 22.01.1993 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009 (дата звернення: 24.09.2019).

3. Про ратифікацію Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік, та Додаткового протоколу 1978 року до Конвенції : Закон України від 16.01.1998 № 44/98-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44/98-вр> (дата звернення: 24.09.2019).

4. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / наук. ред. М. І. Хавронюк. Київ : Ваїте, 2018. 472 с.

5. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 24.09.2019).

Одержано 27.09.2019

УДК 343.9:343.35

Віктор Демидович ГВОЗДЕЦЬКИЙ,

*доктор юридичних наук, професор,
академік Української академії наук з державного управління,
професор кафедри правових природоохоронних дисциплін
навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування (м. Рівне)*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

У своєму виступі хочу зазначити, що корупція є відображенням стану суспільного організму. А тому її визначення як «параметра», що засвідчує рівень розбалансування соціального механізму, в своїй основі, має реальний ґрунт, хоч і не розкриває абсолютно всіх факторів існування цього негативного явища.

На мій погляд, суспільна небезпека корупції полягає в тому, що вона: призводить до гальмування та викривлення соціально-економічних

реформ; поглиблює соціальну нерівність громадян; збільшує соціальну напругу в суспільстві; порушує принцип соціальної справедливості; ускладнює доступ громадян до соціальних фондів і перешкоджає користуванню ними, істотно звужуючи рівень соціального захисту; створює підґрунтя для викрадення цих фондів; нищить суспільні цінності; формує протиправний образ життя, укорінює одну з найгірших форм регламентації суспільних відносин; підриває авторитет держави; завдає шкоди утвердженню демократичних основ управління суспільством.

Корупція, спотворюючи суспільні відносини, порушує нормальний порядок речей у суспільстві, починаючи із порушення службового обов'язку і тягне за собою порушення інших суспільних відносин. Вона є одним із основних чинників роздвоєння суспільства, умовно кажучи, на офіційне і неофіційне [1].

Внаслідок корупції в рамках суспільства паралельно співіснують дві соціальні підсистеми: одна з них базується на правових та моральних засадах, інша – на використанні протиправних засобів. Що стосується корупції, то такими засобами є підкуп, зловживання службовим становищем, неправомірне надання (отримання) пільг і переваг, використання влади для незаконного заволодіння чужим майном тощо. Суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення функціонують у неофіційній системі, в якій панує своя система цінностей, свої цілі і засоби їх досягнення, де відносини між людьми складаються не за діючими законами держави, а як було модним ще донедавна – «за поняттями». Через протиправність своєї діяльності вони не можуть показати суспільству свої корумповані відносини, оскільки у такому разі має відбутися відповідна реакція правоохоронних органів на їх протиправні дії. Водночас суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення не можуть діяти без офіційної підсистеми. Для них вона є обов'язковою передумовою встановлення корумпованих відносин. Тобто, щоб зловживати владою їй потрібно мати, потрібно посідати відповідну посаду в органах державної влади, місцевого самоврядування, бути наділений певними повноваженнями, мати можливість їх офіційно використовувати. Отже офіційна підсистема є прикриттям неофіційної підсистеми. Суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення для досягнення своїх протиправних цілей використовують надані законом повноваження, офіційний статус використовуються ними для ухилення від передбаченої законом відповідальності. У такому разі корупцію можна визнати тінню легітимної влади, частину влади, уражену корупцією – тіньовою владою.

Повністю позбутися системи неофіційних, у тому числі корумпованих відносин не вдалося ще жодному суспільству. Протидія корупції має за мету локалізувати протиправні відносини, згорнути вплив неофіційної підсистеми на функціонування суспільства.

Оцінюючи ситуацію в Україні, маю зазначити, що співвідношення офіційної і неофіційної підсистем свідчить про надзвичайно небезпечну ситуацію, що склалася [2].

Прийняте Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року антикорупційне законодавство значною мірою мало б сприяти ефективній протидії корупції в Україні [3–6]. Безумовно, і адміністративне, і кримінальне законодавство потребує певного удосконалення з огляду на вимоги часу і значні масштаби корупції. Особливо хотів би звернути увагу на необхідності прийняття нормативного документа, який би регулював прояви лобізму, що, на жаль, не знайшло свого відображення у цьому законодавстві. Немає такого закону і досі.

Наголошу, що корупція в державі має чимало негативних наслідків в усіх сферах діяльності країни. Зокрема, очевидні політичні негативні наслідки. Вони виявляються в тому, що вона (корупція) безпосередньо впливає на формування владних інститутів, організацію діяльності та функціонування органів державної влади. Значною мірою визначає політичну і соціальну сутність влади. Впливає на визначення політики держави і прийняття конкретних політичних та інших рішень. Змінює сутність політичної влади, знижує рівень її легітимності як всередині держави, так і на міжнародній арені. Підриває політичну систему, дестабілізує її. Породжує відчуження влади і народу, знижує залежність держави від її громадян. Підпорядковує державну владу приватним та корпоративним інтересам, у тому числі інтересам корумпованих угруповань і кланів [7].

Кілька слів про економічні наслідки корупції. Вони проявляються в тому, що вона (корупція) підриває економічну систему держави. Дискредитує економічні реформи. Порушує основні засади господарської діяльності. Перешкоджає надходженню внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Є причиною фінансових криз.

Порушує конкурентні засади економіки, сприяє розвитку недобросовісної конкуренції. Сприяє монополізації економіки. Перешкоджає розвитку ринкових відносин, передусім малого та середнього підприємництва. Сприяє криміналізації та тінізації доходів, легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом. Призводить до необґрунтованого підвищення собівартості продукції. Викривляє принципи проведення приватизації. Скорочує надходження до бюджету. Ускладнює економічні відносини з іншими державами, міжнародними організаціями [8].

Хочу звернути Вашу увагу на правові наслідки корупції. Вони проявляються:

у порушенні правових принципів функціонування держави та її окремих інститутів – верховенство права, законності, невідворотності відповідальності;

у суттєвому обмеженні конституційних прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб; у грубому порушенні встановленого законом порядку здійснення повноважень посадовими особами і службовими особами органів державної влади, місцевого самоврядування та прийнятті ними неправових, незаконних рішень; у поширенні серед громадян, у тому числі службовців публічної сфери управління, правового нігілізму; в зниженні рівня розвитку інституту правової держави.

Корупція дискредитує право як універсальний регулятор суспільних відносин, перетворюючи його в засіб задоволення приватних та корпоративних інтересів.

Наголошу, що корупція змінює сутність правоохоронної діяльності відповідних правоохоронних органів, які у разі корумпування їхніх посадових осіб, перестають виконувати функцію охорони права і перетворюються в інструмент розправи над невинними особами або інструмент неправомірного задоволення особистих чи групових інтересів певних осіб, у тому числі самих посадових (службових) осіб правоохоронних органів [9].

Унаслідок корупційного впливу на суддів, в основу рішень по справах, що перебувають у їх провадженні, кладуться не передбачені законом підстави, які базуються не на обставинах справи, а зумовлені корупційними відносинами.

Хочу зазначити і про наслідки корупції міжнародного характеру. А це насамперед негативний вплив корупції на імідж держави у світі. Ускладнення відносин з іншими країнами, міжнародними організаціями і всією спільнотою.

Втрата державою міжнародних позицій в економічній, політичній та інших сферах, у тому числі неприйняття її до відповідних міжнародних інституцій чи виключення з них. Припинення чи істотне зменшення зовнішнього інвестування, унеможливлення отримання кредитів тощо.

До Вашої уваги, хочу запропонувати, як на мій погляд, найбільш очевидні механізми, що можуть зменшити рівень корупції в Україні.

Насамперед, це заходи по забезпеченню свободи бізнесу, що самі по собі зменшують залежність бізнесменів від чиновників.

Не менш важливим завданням є формування антикорупційних стратегій самого бізнесу. На сьогодні крупний бізнес в невеликій мірі

відповідальний за високий рівень корупції, оскільки продовжує використовувати її як своєрідні інструменти розвитку і самозахисту. Водночас заради об'єктивності слід відзначити, що значна частина крупних бізнесменів починає розуміти: без дотримання цивілізованих правил функціонування ринкової економіки вирішення будь-яких питань з європейським бізнесом просто неможливе.

Таким же важливим антикорупційним механізмом є зменшення обсягів «тіньової» економічної діяльності. У загальному обсязі економіки України за даними експертів тіньовий сектор складає від 40 до 50 відсотків. Функціонувати такий обсяг економіки може тільки завдяки корупційному прикриттю. Це дуже близько до показників африканських країн. В країнах Західної Європи цей показник не перевищує 10–15 відсотків.

У Декларації про державний суверенітет України наголошується прагнення «створити демократичне суспільство». Демократія передбачає панування основних принципів: легітимність ґрунтується на примиренні індивідуального та колективного; люди послугуються рівними правами; закон – понад усе; держава відділена від суспільства і є його репрезентативним інструментом [1].

На жаль, поки що жоден із вказаних демократичних принципів не діє в Україні повною мірою, а скоріше є в зародковому стані.

Список бібліографічних посилань

1. Гвоздецький В. Д. Оновлення адміністративно-правового механізму запобігання і протидії корупції в Україні підтверджено Революцією Гідності. *Міліція України*. 2014. № 11–12, С. 20–29.

2. Гвоздецький В. Д. Адміністративно-правові та організаційні засади запобігання і протидії корупції в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 583 с.

3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 20.09.2019).

4. Про засади державної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Закон України від 14.10.2014 № 1699-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18> (дата звернення: 20.09.2019).

5. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 20.09.2019).

6. Про очищення влади : Закон України від 16.09.2014 № 1682-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18> (дата звернення: 20.09.2019).

7. Гвоздецький В. Д. Коррупция как социальное явление: содержание и сущность. *Право и политика*. 2014. № 2. С. 97–100.

8. Вандін Ю. О. Владою Закону – проти «п'ятої влади». *Іменем Закону*. 1996. 6 берез.

9. Кирпичников А. И. Взятка и коррупция в России. СПб. : Альфа, 1997. 352 с.
Одержано 25.09.2019

УДК 343.9:343.35

Анна Сергіївна ГЕЙКО,

курсант 3 курсу факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олександр Володимирович ОЛШЕВСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук,

*старший викладач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ*

МЕТОДИ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ВИХОВАННЯ

Досвід багатьох країн світу показує, що наявність високого рівня законодавства, механізму жорсткого покарання недостатньо для виправлення соціально шкідливої чи суспільно небезпечної поведінки людини. Зміни мають відбутися, головним чином, всередині особи. Визначальним тут є комплекс виховних заходів.

До теми виховання зверталася величезна маса дослідників. Проте, в ключі саме антикорупційного виховання говорися небагато. Тому метою даних тез доповіді є намагання позначити методи такого виховання.

Методи виховання – це сукупність засобів і прийомів, що впливають на психіку вихованця відповідно до заданої мети [1]. Сучасні педагоги виділили кілька груп методів, поклавши в їх основу цілісну структуру діяльності, що включає усвідомлення процесу діяльності, її організації, стимулювання; контроль і аналіз результатів.

1. Методи формування свідомості особистості – передбачають вплив на свідомість, почуття і волю з метою формування поглядів і переконань. До них належать переконання і особистий приклад.

2. Методи організації і формування досвіду суспільної поведінки – передбачають організацію діяльності вихованців та формування досвіду суспільної поведінки. До них належать педагогічна вимога, громадська думка, вправління, привчання, доручення, створення виховних ситуацій.